

EU-Ro.crem sau despre dulcele-amar gust al libertății. Interviu cu scriitoarea Ileana Wisket

This interview was occasioned by the launch in Timișoara, on October 15, 2019, of the book written by the writer Ileana Wisket, English teacher at the “Traian” National College from Drobeta Turnu Severin.

All these happy and “accidental” events occurred as a result of a telephone conversation in which Ileana Wisket, in a warm and vibrant voice, expressed her desire to present her book at the Revolution Memorial, considering that there would be the best place to reveal the atrocities committed by the border guards on the border “strip” and on the Danube, where the Romanians tried, in various ways, to escape from the communist hell.

The “voice” in the interview, no less warm than the one on the phone, tells us about the writing of a book, about truth and fiction, about a decisive meeting with a family from Timoc, about the perception of communism in the Western countries and in America and about the flaws of modernity .

Keywords: Ileana Wisket, Eurocrem, communism, border, Romania, Serbs, Revolution, life, death, characters, reality, fiction.

Cuvinte-cheie: Ileana Wisket, Eurocrem, comunism, frontieră, România, sârbi, Revoluție, viață, moarte, personaje, realitate, ficțiune.

Fiind contemporană cu Eurocrem-ul și cu alte produse de proveniență sârbească – să nu uităm că nici Timișoara nu este foarte departe de granița cu sârbii! – și citindu-vă cartea, am înțeles foarte bine de ce ați optat pentru acest titlu. Totuși, aș vrea să vă provoc să plonjați în perioada de facere a cărții și să vă pun două întrebări, prima, pornind de la dilema dintotdeauna a omului: „Ce a fost mai întâi, oul sau găina?”. Deci mai întâi titlul sau cartea? Și câte „straturi” are Eurocrem-ul dumneavoastră?

Am scris întâi povestirile, printre care și *Eurocrem*, de la care, mai târziu, am preluat titlul. Referitor la cele două straturi ale ciocolatei, pot spune că de la început am dorit să urmăresc dialogul dintre cele două lumi total diferite: cea românească, cenușie, de sub dictatura comunistă, și aceea dinspre malul

celălalt, cel sârbesc, o lume plină de culoare și vitalitate, deschizând un culoar înspre valorile democrației occidentale. În afară de această dualitate, cartea are mai multe straturi, pe care, sper, să le descopere fiecare cititor.

M-a frapat remarca pe care o faceți încă de la începutul Cuvântului înainte: „De altfel, într-o notă mai sarcastică, parafrazându-l pe Sartre, această carte nici n-ar fi trebuit să fie vreodată scrisă”. Pe lângă istovitoarea muncă de documentare și timpul investit la pachet cu energia, ați pus și foarte mult suflet. De unde vine atunci radicalismul acesta? E regret? E revoltă? E deziluzie?

Mă bucură mult această întrebare. Este un pasaj pe care, de altfel, nimeni nu l-a remarcat. În fața acestor drame sfâșietoare, dintr-o perioadă în care am pierdut, pur și simplu, istorie, faptul că nicio autoritate nu dorește „să-i numere” măcar pe cei împușcați în numele cauzei socialiste mi se pare revoltător și un gest de a întoarce spatele unei părți din istorie pe care am putea nu neapărat s-o recuperăm, dar, cel puțin, să ne-o asumăm. Evident că, dacă aceste crime și realități n-ar fi existat, nicidecum nu ar fi fost concepută cartea.

*Capitolul mulțumiri nu se încheie cu cele trei doamne jurnaliste și scriitoare pe care le-am menționat deja, lor li se adaugă și istoricul american de origine maghiară István Deák, Johann Steiner, scriitor de limbă germană originar din Banat (coautor, alături de Doina Magheți, al cărții pe aceeași temă, **Mormintele tac**), istoricul german Georg Herbstritt și familia Diana și Boris Šolkotović. Ați putea să ne detaliați cum v-a ajutat familia Šolkotović în demersurile dumneavoastră?*

Întâlnirea mea cu această familie a fost aproape de „ficțiune”. Imaginați-vă că în vara fierbinte a anului 2018 o căutam, pur și simplu, pe Diana Šolkotović¹ într-un oraș pe care nu-l știam prea bine, neavând la mine datele personale, pe care le uitasem într-o agendă acasă, în România. Îi reținusem imaginea dintr-un material de pe internet, iar faptul că am întâlnit-o, întâmplător, în primul cimitir sârb în care căutam morminte ale unor români îngropați cu mai mult de 30 de ani în urmă, m-a frapat. Mi-am dat seama că am pornit într-o aventură, care nu avea voie să dea greș. Am comunicat rapid: eu, încercând să dau de morții noștri, să-i pomenesc, oarecum, prin toate demersurile posibile, ea, doamna Diana Šolkotović, întâmpinându-mă și oferindu-mi apoi materiale extrem de prețioase, relevante pentru zona prin care băntuiam, cel mai important fiind un studiu de antropologie: *Comunicarea morților în Timoc: o morfologie oniro-etno-tanatică*. În plus,

¹ Diana Šolkotović este profesor drd. la Kladovo și predă cursuri de limba română cu elemente de cultură națională la Centrul Cultural Românesc din Kladovo.

atât ea, cât și soțul vorbesc limba sârbă și limba română, ceea ce m-a ajutat enorm în contactul de mai târziu cu diferite persoane din Serbia.

Povestirile din carte sunt, unele reale, „altele mai puțin”. Cât adevăr ați presărat în „rețeta” celor ficționale?

Orice pagină de literatură presupune un transfer sau transpunere din lumea exterioară într-o realitate interioară. Este un proces devastator uneori, de al cărui rezultat eu, personal, nu sunt niciodată sigură că ar avea efectul propus. Nu există o rețetă, cel puțin eu nu o cunosc. Îmi amintesc de unul dintre autorii mei preferați, Jean Giono², care își mărturisea, la un moment dat, „neputința” de a fi pe măsura marelui pictor flamand Pieter Brueghel, afirmând că acesta, printr-o capacitate formidabilă, reușea să aștearnă pe aceeași pânză o varietate de peisaje, decoruri, sate, personaje, într-o multitudine de scene ale vieții cotidiene, cu o simultaneitate și coerență pe care literatura, prin linearitatea ei, nu ar avea cum s-o egaleze. Este un adevăr. E nevoie de mult suflu și detalii, de așa-zisele „pete de culoare”, care să contureze bine personajele, să le surprindă în „mișcare”, în momente cruciale din viață, și să evite monotonia. Repet, eu nu am o „rețetă” și, chiar dacă deții „adevărul”, ca în cazul povestirilor mele, pornind de la o realitate brută, nu este suficient să ridici apoi o construcție. Uneori se prăbușește, alteori rezistă. Este dificil. Am recurs la o anumită formă de colaj, dar nu înseamnă că realitatea sau personajele din carte erau deja „ready made”.

În Eurocrem ați inclus și o cartogramă a trecerii frauduloase a frontierei între anii 1970-1980. La legendă apar patru cuvinte-cheie: cruce, bidon, colac și cauciuc. Ce semnificații au ele, punctual, în economia cartogramei?

Când am văzut această cartogramă, am fost îngrozită de cinismul și calculele de care cei din servicii dădeau dovadă. Erau, așadar, la curent cu mijloacele de evadare, pentru că asta reprezentau, cu „bidoanele” și „cauciucurile”, prin care se trecea dintr-o lume în alta, și la propriu, și la figurat. Cartografiiau disperarea și moartea, fără nicio remușcare.

Există și o povestire bazată pe un fapt real, pe care nu am mai publicat-o în acest volum: cineva, de pe malul Dunării, a văzut într-o dimineață o roată care plutea pe Dunăre cu un tânăr degerat, aproape mort, într-o zi de decembrie. După ce l-a tras în casă și l-a ajutat să se dezghețe cumva, i-a chemat, din datorie civică, pe cei de la Miliție, care, sosind imediat, l-au maltratat pe acest tânăr chiar în fața „salvatorului”. Știe cineva de ce?

² Scriitor francez din sec. al XX-lea (1895-1970), care a abordat în operele sale teme precum revenirea omului la munca pământului și la frumusețea și simplitatea naturii, ca o contrapondere la industrializarea în exces.